

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

תצא
גליון מח (קצז)

תצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושלש לבריאה

בס"ד עש"ק פ' תצא תהי' שנת גאולת משיח

ת ו כ ן ה ע נ ל נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ג שליח ציבור

ג נחל איתן

נ ג ל ה

ד תלמוד בבלי אחר תלמוד ירושלמי

ט שאלות במהרש"א בחדא"ג

י דם שבשלו

י מנהג שהחתן הולך לחופה בכיס ריק

ש י ח ו ת

י בהרשימה דכל החסרות וכו' דפרש"י

יא דהביהמ"ק נקרא מכון לשבתך

יא דהנשמה נמשכת משם הוי'

יא הר"ת וכו' דחודש אלול

יב מקומות שרש"י כותב חסר או לא

ש ו נ ו ת

יג אמירת תחנון בח"י אלול ובג' תמוז

ה ל ו ם ל ו ם

יד הערות ללוח היום יום

ל ק ו ט ל ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' שופטים ש.ז. (סעי' ז') מבאר דלהרמב"ם כמו"נ מוכן למה מפרש "נחל איתן" דזהו נחל ששוטף בתזקה, ואינו מפרש כפירש"י דזהו מקום שאינו עושה פירות, כי לפי הטעם שלו הרי אדרבא צ"ל שדה טובה שהוא ראוי לזריעה ביותר, דאז זה נוגע יותר לבעל השדה שישתדל למצוא הרוצח, שלא תאסר ארצו לעולם, ועד"ז לטעם הרמב"ם בספר היד ולרמב"ן, מכיון דזהו בגדר וסוג הקרבנות, אי"כ לא הי' צ"ל דוקא קרקע קשה שלא נעבד, אלא אדרבה מקום מובחר ומשובח, עיי"ש.

ואינו מוכן לי, דהרי הרמב"ן גופא מקשה קושיא זו על הרמב"ם כמו"נ כלשונו: "והי' ראוי עוד שלעשה בשדה טוב ראוי לזריעה שיכירו בו רואיו", ומפאת קושיא זו גופא מפרש כלשונו: "ולפי דעתי יש בו טעם כענין הקרבנות הנעשים בחוץ שעיר משתלח ופרה אדומה", הרי מוכן מדבריו לדידי' לא קשה קושיא הנ"ל שהי' ראוי יותר למקום משובח כו', אי"כ איך אפ"ל דלטעם הרמב"ן גופא הי' צריך מקום משובח?

הרב משה שיינער

- ברוקלין נ.י. -

ב. בלקו"ש אלול ש.ז. נתבאר מעלת תפלת הש"ץ לדעת רבן גמליאל, וז"ל (בס"ג): א שליח ציבור איז ענינו, וואס ער איז כולל די פילות עמן בית ישראל, וואס "הוא נעשה שליח לכולם... שפיו כפיהם", אזוי אז יעדער ווארט וואס ער איז מתפלל, איז דאס כאילו ווי די גאנצע עדה זאגט עס דורך פיו. עיי"כ.

ובסעיף ט' שם: וואס דער גאנצער תוכן ה"איכות" פון א ש"ץ. באשטייט אין מיעוט הכמות, אז ס'איז ניטא קיין ריבוי (כמות) תפלות, נאר בלויז אין תפלה פאר דעם גאנצען ציבור. עיי"כ.

המקור להמצוטט בסעי'ג ה"ה (כמצויין) בשו"ע אדה"ז סי' רי"ג ס"ו, ולכאורה לא בזכר כלל, לא בשו"ע ולא בהליקוט, שצ"ל עניית אמן, ודי בהשמיעה. וכלשון הרמב"ם (הל' תפלה פ"ח ה"ד, הועתק בהערה 8 שם) "וכיצד היא תפלת הציבור, יהי' אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעים".

ולהעיר מלקו"ש מסעי תשמ"ב לענין הלל שביאר באופן דומה, אלא ששם ה"ה דוקא עיי' העני' בפועל. וז"ל (בסעי' ו): ווען מ'איז יוצא בלויז אין אן אופן פון "שומע כעונה" - איז דאס נאך ניט שלימות האחדות... אבער דורך די עניות פון הללוי' ווערט אויפגעטאן אז אלע האבען דעם ענין ההלל

אויף דעם זעלבען אופן - אמירת הלל; און דאס גופא איז אין אן אופן של אחדות: די איין אמירה של הש"ץ איז די אמירה פון "כל העם" וואס זיינען עובדין. ע"כ.

ומבואר ש"פיו כפיהם" שבסי' רי"ג, ה"ה רק "כפיהם" ולא ממש, משאי"כ ע"י עניית אמן הוי כאומר בעצמו ממש. בשמיעה לחוד ישנה המעלה באיכות - גם ע"פ הלכה אין כאן אלא דיבור אחד, (הבא בתור שליח הקהל), משאי"כ ע"י עניי', הרי ע"פ הלכה נחשב כ"א כאומר בעצמו, ואי"כ מעלתו בזה, שכאשר יענו הקהל אמן (או הללז"י) חל למפרע על דיבורו, דין של אמירת הרבים, ואי"כ מעלתו - כמות, שהריבוי עניות גורמים בהאמירה, וריבוי אמירות, והרי הלכה כרבנן - מעלת הכמות, כמצויין בהערה 8 שם.

ומהמבואר בלקו"ש מסעי הנ"ל, דאף בעניי' ישנה מעלת האחדות, דאף שכ"א עונה בפ"ע אמן, מ"מ אמירתם היא אמירה אחת של הש"ץ (כמדויק בלשון המועתק לעיל), יצא לנו חידוש מענין להלכה למעשה, והוא באם אחד מניח תפילין, ובירך עליהם והניח כבר תפילין של יד, ולפני שמניח התש"ר, שמע מש"צ (או אחר) ברכה, ובעת שמיעת הברכה הניח התש"ר, ואחר גמר הנחתו על ראשו, בגמרה ברכת הש"ץ, וענה אמן, ועל"י ב"י סי' כ"ה ד"ה ולא יפסיק בשם הרשב"א "ואפילו הפסיק ושמע (קדיש כו' בין ש"י לש"ר צריך לחזור ולברך) דשומע כעונה". וזה לשיטתו ושיטת התוס', דשומע הוי כעונה בפיו ממש, והוי הפסק לברכת פיו, ואי"כ לדידן דקיי"ל כרש"י ורמב"ם, מ"מ ע"י העניי' הוי ככפיו ממש, ולפי המבואר לעיל, אין הכפוי בעת העניית אמן, אלא בעת אמירת הש"ץ, ואי"כ יצא שה' הפסק אמירה ודיבור בין ש"י לש"ר, וצריך לחזור ולברך, אם לא שנדחוק לומר ולא אלימא אמירה שע"י עניי' - פעולה למפרע לפגום באמירה ברורה של פיו, ולמעשה צ"ע. וכמוכן שכ"ז יתכן כשאין לו כוונה נגדית. וג"ז צ"ע.

הרב לוי יצחק ראסקין

- ברוקלין נ.י. -

ב ג ל ה

ג. המהר"ץ חיות האריך בכמה מקומות להביא ראיות שהבבלי ראה הירושלמי ואביא כאן ראיותיו ומה שנלענ"ד להעיר בזה.

ע"י בדבריו בהגהותיו למסכת בבא קמא דף ס' על דברי חז"ל שם "אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני ליבה (שם במתניתין) דף נ"ט ע"ב "אחר הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב, בא אחר וליבא המלכה חייב, ליבתה הרוח כולן

פטורין) לא משתבש ומאן דתני ליבה לא משתבש" וכו'. ועל זה העיר הרצ"ח בזה הלשון "נ"ב עיין שיטה מקובצת וזה לשונו, קשה שאין דרך התלמוד לאמר, רק כשאמר מקודם אית תני הכי ואית תני הכי, והדר אמר מאן דתני כן לא משתבש ומאן דתני כן לא משתבש, אולם לדעתי - הוסיף הרצ"ח - נראה מכאן למה שהחליט הר"ף סוף עירוכין דתלמוד בבלי נסדר זמן רב אחר הירושלמי וכבר הי' תלמוד ירושלמי מסודר עת סדרו הבבליים את תלמוד שלהם - וכן כתבתי בתענית ט"ז ג"כ - וכן כאן מצאתי בירושלמי "אית תני תני ליבה ואית תני תני ליבה".

ואם כי גברא רבא אמר מילתא, אכן נראה לי שאין מכאן ראי', ואען ואומר שזה הי' דרכו - דרך לימודו - של רב נחמן בר יצחק, אשר הי' בעל מקרא, כמו שנראה במסכת שבת ע"ז ע"א שנשאל בבית המדרש "כדי גמיאה או כדי גמיעה". על זה השיב רב נחמן בר יצחק הגמיאיני נא מעט מים מחדך, וכמו כן הי' בעל מסורה, כנראה מכמה מקומות בש"ס, מהם בשבת נה, ב, "בני כתיב" ביומא עה, ב. "מחספס כתיב", בכתובות ס"ט "ינחם כתיב", הוריות ד' "מצות כתיב", ע"כ גם בענין זה היתה ידו רב, ודרכו הי' לתקן ולפרש דעות האומרים וגם מה שלא אומרים כמפורש בדברי רש"י ביצה לה, ב. - אשר הרב רצ"ח לא הביא -, ושם דברי רב נחמן בר יצחק "מאן דתני משירין לא משתבש, מאן דתני משחירין לא משתבש ומאן דתני מכשירין לא משתבש", ושם כרש"י כמתפלל שלא מצא בשום מקום מי שיאמר כן, ע"כ מפרש "כלומר אי הוה תנא דתני הכי לא משתבש", ומה יענה הרצ"ח לדברי רב נחמן בר יצחק כאן, הלא גם בירושלמי לא נמצא מי שיאמר מכשירין או משירין או משחירין, אבל הוא הדבר אשר דברתי שהוא - ר"נ בר יצחק - הי' רגיל לדקדק ולתקן ולפרש הלשון.

כן, גם יכמות דף י"ז אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה (היינו מאן דקרי אשת ראובן "ראשונה") לא משתבש ומאן דתני שני" (מאן דקרי אשת ראובן בשם "שני") לא משתבש, ושם במשנה נקראת בשם "ראשונה" ולא בשם שני', ומדוע לא הקשה ג"כ כן. וכן תמצא כעין זה בב"ק קט"ז ע"ב ג"כ בשם רב נחמן בר יצחק "מאן דתני מסיקין לא משתבש ומאן דתני מציקין לא משתבש", ובאמת לא מצאתי בשום מקום שאומר מסיקין או מציקין, וכן בירושלמי ג"כ לא מצאתי מי שיאמר כן או כן.

עוד הביא ראי' בהגהותיו על מסכת תענית דף ט"ז, ששם מסרו לנו חז"ל סדר תעניות, וביררו את כל מנהג ומנהג שנהגו אז ושם "למה יוצאין לבית הקברות, פליגי בה רבי לוי ב"ר חייא ורבי חנניא" וכו' ולא נזכר במשנה או בגמרא שיוצאין לבית הקברות, אבל שם כרש"י תמצא "תנינן בירושלמי שהיו

חוגרות שקין ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרנות" והוסיף הרצ"ח "ומכאן ראי' גמורה, שהרי מקשה כאן ביה"ק למה? על ענין שאין לו רמז בבבלי רק סמך על מה שמבואר בירושלמי".

והנה באמת גם לראי' זו יש תשובה, אמת כי בירושלמי אשר לפנינו לא נזכר מה שהביא רש"י, אבל בוודאי ראה רש"י נוסח כזה בירושלמי אשר הי' לפניו, עכ"ז אין בראי' זו שום צל של ראי', כי אפשר מאד, שהליכה ביום צרה לביה"ק, הי' נודע לכל ישראל כדבר פשוט והוא כעין שכתב הרמב"ם בפ"ד למנחות בפירש המשניות שם וז"ל "ודיני הציצית והתפילין והמזוזה וענין מלאכתן והברכות שחייבין לברך עליהן וכל הענינים בכל זה... והמשנה לא דברה על אלה המצות דבר מיותר לכלול דיניהן לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חיבור המשנה והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל וע"כ לא ראה לדבר בהן כמו שלא הסדיר התפלה, ר"ל נוסחה ואיך יתנהג שליח צבור לפי שהי' מפורסם ולא חברו בזה סדור". ומצינו כעין זה הרבה בחז"ל, כך למשל ברי"ה ט"ז למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, אעפ"י שלא מצינו בשום מקום לתקוע כשהן יושבין וכשהן עומדין, אבל כנראה שהי' כדבר ידוע לכל איש.

הרצ"ח בספרו שו"ת מהר"ץ ח"ב הנקרא בשם "אמרי בינה" דף י' מוסיף שם על דבריו להראות שהבבלי ראה את הירושלמי טרם נגשו לסדר תלמוד בבלי וסמכו עליו פעמים רבות.

הראי' הראשונה שהביא, היא בנדה ח' שם "והתנן ר"ע אומר, אומרה ברכה רביעית (להכדלה במוצאי שבתות) בפני עצמה, ר"א אומר אומרה בהדאה ואמר ר"א הלכה כרבי אליעזר", ושם ברש"י "בברכות ירושלמי", ממילא לפי דבריו, ראה הבבלי את הירושלמי וסומך עליו, כלומר שם תמצא הענין מבואר.

ובירושלמי ברכות פ"ב ה"ב על מתניתין הנ"ל מוסיף הירושלמי שם "רבי אבהו בשם ר"א הלכה כר"א, ואנכי לא אבין כלל מה מציאה מצא, הלא בירושלמי לא תמצא יותר רק מה שבבלי, ומדוע לא נאמר שהירושלמי רא את הבבלי וימשם לקח דברי ר"א?

עוד, הלא לא הביא הבבלי את דברי הירושלמי כי שם תמצא מרבי אבהו בשם ר"א הלכה כר"א, וכלל כללו לנו חז"ל "אם יכולת לשלשל השמועה עד משה שלשלה", מדוע השמיטו את השם "רבי אבהו"? ורש"י בא בא לאשמעינן שגם בירושלמי תמצא שפסקו כרבי אליעזר, וכי יש כאן אפילו צל ראי'?

נחזור לדברינו לראיותיו של רצ"ח, בספרו שו"ת הנ"ל הביא ראי' גדולה ממסכת קידושין ל"ג "והכיטו אחר משה ר"א ורב יצחק נפחא חד אמר לגנאי וחד אמר לשכח, מאן דאמר לגנאי

כדאיאת מ"ד לשבח אמר חזקי' אמר לי רבי חנינא ברי' דר' אבהו א"ר אבתו א"ה אבדומי דמן חיפא חכם עובר עומד מלפניו ד' אמות וכו' שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה".

"והך כדאיאת, פירושו כמו שהוא במקור, וכאמור לא נמצא בתלמוד בבלי רמז כל שהוא על זה, רק בירושלמי, הרי שבבלי ראה את הירושלמי וסמך עליו" עכ"ד.

ולכאורה, הלא רש"י שם מפרש פירוש מספיק מאד שראוי לקבלו וכדבריו "משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה", והרי הוא מפורש במדרש רבי תנחומא "ראו כמה עבים שוקיו, כמה צווארו שמן הכל משלנו", ואם כי הירושלמי לא חש לכתבו, אבל מסדרי ש"ס בבלי לא רצו לגלות דברי הכל שדברו אחדים במשה. ואפשר שה' מפורש גם בבבלי, ונשמטו אח"כ כשאר אגדות שהיו לפני הגאונים, ואינם.

עוד הביא הרב רצ"ח כעין ראי' לדבריו מסנהדרין מ"ג ע"ב בשעה שהתודה עכן שמעל בחרם, הוא אומר "אמנה אנכי חטאתי לה' אלקי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי, אמר רב אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל עכן בשלשה חרמים, שנים בימי משה ואחד בימי יהושע שנאמר כזאת וכזאת עשיתי". ושם ברש"י "ולא נתפרסמו", אשר באמת לא נתפרסמו בתנ"ך, ושם בפירוש רבינו חננאל (שה' מהראשונים ששקד על הירושלמי) "...וכזאת וכזאת עשיתי ואמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ב"ר שמעון בה' חרמים מעל, ד' בימי משה ואחד בימי יהושע, פירש בחרם מדין ובחרם כנעני מלך ערד ובחרם כנעני מלך ערד ובחרם סיחון ובחרם עוג אלו בימי משה ובחרם יריחו בימי יהושע הרי ה' וכן פירשם ר' תנחומא בתלמוד ארץ ישראל". והוא בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג הרי שסמכו - לפי דבריו - על הירושלמי, היינו שסמכו על המעיינים שיעיינו שם פרטי החרמות שמעל.

וכל קורא ותיק יתפלא, הלא סוף כל סוף כנים דברי רש"י שלא נתפרש - בתורה - ולפי הירושלמי מעל בכל המלחמות שנלחמו בני ישראל עם שובניהם, ואפשר שמעל כמה פעמים בהמלחמה האחרונה כמו שנראה מדבריו, ואם היתה לבני ישראל בארץ ישראל קבלה כעין זו בוודאי נקבלה, אבל לבני בבל לא היתה קבלה כזו, רק דקדקו מדבריו שהודה שמעל כמה וכמה פעמים, ואין כאן ראי' שראו הירושלמי, אדרבה, אלמלי ראו ה' מוסרים לנו מכל החרמות ומה שמעל.

כן הביא שם הרצ"ח ממסכת קידושין ל"א "תני אבימי ברי' דר' אבהו יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא" ושם ברש"י ובתוספת שבאמת כן קרה, והוא בירושלמי פאה פ"א - א' "מעשה באחד שה' מאכיל לאביו פסיוני (עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר) פעם אחת אמר לו אביו: מאין לך כל אלה? אמר

לו סבא מאי איכפת לך עד דטחון ואכול, כלומר לעוס ואכול
 כעין כלבים דמדשין ואוכלים, א"כ הראהו שקשה עליו ושוב
 מעשה באחד שהי' טוחן בריחים ואב זקן הי' לו ואתא ציווי
 לטוחנן, פירוש מצות המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך,
 א"ל בנו טחון ואני אילך תחתיך לעבודת המלך שאין לו קצבה
 אם לביזיונך טב לך ואם למלקי טב לך". הרי שסמך הבבלי על
 הירושלמי ולא פירש העובדא, עד כאן דבריו. וכאמור גם מכאן
 אינה ראי', שאפשר שמעשה זה הי' נודע לכולם ולא ראו צורך
 לכתבו, גם אולי הי' ג"כ בבבלי, אבל לא הגיע לידינו כדלעיל.

כן הביא ראי' מגטין י"ז ושם "מפני מה תקנו זמן בגטין
 שמא יחפא על בת אחותו". ובאמת מבואר בירושלמי, "מעשה
 שהי' כן הי'", ראה גיטין פ"ד ה"ג "מעשה באחד שהי' נשוי בת
 אחותו וזינתה בעוד שהיא אשתו ועמד וגירשה והקדים זמן הגט,
 אמר מוטב תידון בפנוי' ואל תדון כאשת איש" עכ"ל. והוכיח
 משם שהבבלי סמך על הירושלמי, ובאמת מסוגי' הני"ל ראי'
 שהבבלי לא ראה את הירושלמי, קודם כל אלמלי ראה זאת הבבלי,
 הי' מעתיקו וכדרכו להאריך בעובדות המחזקים הדין, עוד הלא
 בבבלי תמצא זה הנוסח "מפני מה תקנו זמן בגטין? רבי יוחנן
 אומר משום בת אחותו וריש לקיש אומר משום פירות", ובירושלמי
 ריש פ"ה ה"ב "א"ר יוחנן פסול מפני אכילת פירות", הרי ששם
 דוקא רבי יוחנן הוא האומר משום פירות, ועד שחשבנו שר"י
 הוא האומר משום בת אחותו, פסקו כולם כר"י ומשום טעמו שמא
 יחפא, אולם לפי הירושלמי הרי ר"י אומר משום פירות היל"ל
 לפסוק כן.

עוד ראי' הביא - ולפי דבריו היא ראי' גדולה - מסוף
 פ"ג דנזיר כ, ב. "הא למה לי השתא יש לאמר חמירתא אמר רב,
 קילתא לא אמר, אמרו במערבא אין הכחשה במונה", ושם ברש"י,
 השתא יש לאמר חמירתא אמר רב היכי דהוּו שתי כתי עדים ואחת
 אומרת שתיים ושנ"ל אומרת ד' וה' שמעינן לי' לרב נחלקה
 עדותן בקילתא דלא הוּו אלא חד וחד לא אמר דנחלקו עדותן,
 פשיטא דוודאי אמר והיכי שמעינן לי' לרב דאמר הכי במסכת
 סנהדרין ירושלמית פ"ה דקתני להתם להך מתני' דהכא וכתיב'
 תמן הכי תניבן תמן מי שהיו שני כיתי עדים מעידין אותו
 אלו מעידיים שנזר שתיים ואלו מעידיים שנזר חמש וכו' ראה שם.
 וכן שם בתוספת, אכן חז"ל מסיים "אמר' במערבא אין הכחשה
 במונה", ובתוספת שם "ובירושלמי דסנהדרין משמע דמונה הוי
 הכחשה".

עוד, אלמלי הי' ירושלמי זה על מקומו שם בפ"ג דנזיר,
 אפשר לומר שסמך על הירושלמי, אבל לסמוך על ירושלמי שלא
 במקומו במסכת סנהדרין פ"ה לא אבין, וכי אפשר לאמר שמסדרי
 הש"ס חשבו שכל קורא בקי בכל הירושלמי ויבין ברמז קל מחשבתם

ויחפש הירושלמי לעיין העניין?

כן הביא הרצ"ח ראייתו האחרונה שם ממסכת ערכין טו, ב. "במערבא אמרי לשון תליתאי קטל תליתאי". והוסיף ע"ז הרצ"ח, הלא עדיין לא הקדימו הש"ס כאן דלשה"ר נקרא לשון תליתאי, דיפרש הטעם מדוע נקרא כן, אבל מפורש הוא בירושלמי פאה פ"א ה"א, שם מפרש מדוע נקרא לשון תליתאי, וגם בהוכחה זו אין ממש דהלא אפשר שכולם ידעו מאמר עממי זה, עוד - כמו שכתבתי לעיל - וכי חשבו המסדרי הש"ג שכולם מדן עד באר שבע וכל ארצות הגולה ידעו בע"פ כל הירושלמי, הלא אפילו מאמרים בבבלי נאמרו ונשנו שם כשמדבר מעין זה ובפרט עובדות ומאורעו

הרב יהודא גרינבלאט

- אה"ק ת"ו -

ד. א) בפ"י רגמ"ה (כריתות ב, ב) ד"ה תוב דתנן כאידך פרקין ארבעה מחוסרי כפרה הזב והזבה כו' דלא משתרו בתרומה וקדשים עד דמייתי כפרתן ע"ש, וצריך להבין הרי לתרומה אי"צ רק הערב שמש, וכפרה אינו מעכב אלא לקדשים בלבד כדאייתא ביבמות עד, ב, ובכ"מ. וצע"ג.

ב) כמהרש"א חידושי אגדות סוף יבמות ד"ה ואמר שלום כו' ואמר למען אחי ורעי וגו', לפי שהאמינו עד אחד גם האשה עצמה נאמנת לומר מה בעלי או מת יבמי, והיינו למען אחי לומר מת בעלי שתתיבם לאחיו, ומת יבמי שתנשא לשוק לרעים כו' ע"ש. ותמוה דהא אין האשה נאמנת לומר מת יבמי, כדאייתא במשנה יבמות (ק"ח, ב) הלכה היא ובעלה למדינת הים כו' שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא, וצ"ע.

ג) שם, קידושין עב, ב, ד"ה שמואל כו', וק"ק לפי"ז בהורדוס שהרג כל בית חשמונאי הרי לא ה' עליו רשות רהו ואי"צ גט שחרור ואמאי קאמר שמואל כל האומר מבית חשמונאי אנא עבדא הוא כו' ע"ש, קשה לי שלא הזכיר שזהו קושיית התוס' יבמות מה, ב, ד"ה כיון ע"ש, ובאמת גם סגנון קושיית המהרש"א אינו מובן שהקשה כיון שהרג כל בית חשמונאי לא נשאר עליו רשות רבו, הא מ"מ איכא יורשים, דאין לך אדם מישראל שאין לו יורשים, משא"כ התוס' הקשו מטעם יאוש עיי"ש, וצ"ע.

ד) שם, סוטה לג, ב, ד"ה בפרש"י בד"ה כדרך כו' והא דאמרינן בפ"ק דר"ה ותענית דבזכות אהרן ה' הענן, וכשמת נסתלק אפשר שחזר אח"כ בזכות משה כמו הברא שנסתלק במיתת מרים וחזר שוב בזכות משה ע"ש, וקשה דהרי מפורש בתענית

ט, א, שחזרו שניהן בזכות משה ע"ש?

ג. ז. ש.

ה. הש"ך ביו"ד (סי' פ"ז ס"ק ט"ו) כתב דהמחבר סובר כהרמב"ם הל' מאכלות אסורות (פ"ט הל' ו') דדם שבשלו עובר עליו, משום הכי כתב (בסעי' ו') "דהמבשל דם בחלב אינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב" משמע דוקא משום בשר וחלב הוא דאינו לוקה הא משום דם לוקה, והשתא קשה מה שהקשה הש"ך (בסי' ס"ט ס"ק מ"ב) על המחבר (סעי' י') "למה לא הזכיר המחבר דין דמסיח לפני תומו" שם לגבי נכרי שהשים בשר בקדרה ואין ידוע אם הדיחו הדחה אחרונה אם לאו, הא הש"ך כתב (בסי' פ"ז) דהמחבר סובר דדם שבשלו עובר עליו (פי' מדאורייתא) וא"כ אמרינן בש"ס ובכמה דוכתי דאין נכרי נאמן במסיח לפני תומו באיסור דאורייתא אלא בעדות אשה בלבד, וכיון שאינו נאמן לא ה"ל יכול המחבר להזכיר הדין דמסיח לפי תומו משום דאינו נאמן, וצ"ע על הש"ך.

הרב דוד ווייס

- ברוקלין נ. י. -

ו. נשאלתי מאברך אחד בטעם הדבר שנוהגין שבעת החופה, מוסר החתן כל הדברים שיש לו בכיסו לאיש אחר, והוא הולך אל החופה בכיס ריק, ומצאתי בזה בס' ברכת אהרן להג"ר אהרן לעווין הי"ד במאמר רס"ג שכתב עפ"י הגמ' ברכות ר"פ אין עומדין דא"ל רבנן לר' המנונא זוטל בהלולא דמר בר"ל דרבינא לישרי לן מר, א"ל ווי לן דמיתנן כו', דמשמע מזה שיאות להזכיר יום המיתה בעת הנישואין, וזהו ג"כ טעם המנהג הנ"ל, כדי להזכיר להחתן יום המיתה, וע"כ מרמזין לו כי לא יועיל הון ביום עברה, ובשעת פטירתו של אדם לא יקח אתו מאומה מכל אשר לו, רק ערום ישוב לבית עולמו, כמאמר רז"ל באבות פ"ו אין מלוין לו לאדם וכו', וע"כ יתן אל לבו לשוב בתשובה שלימה ולעבוד את ה' בכל לבו ונפשו.

ה. י. ו.

ש י ח ו ת

ז. בקשר עם הרשימה דכל המקומות בפרש"י שכתוב חסר שנדפס בסוף השיחה דש"פ ראה - יש להעיר:

(א) מפרש"י לך טז, ה: "ביני וביניך - כל ביני ובינד שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי בי' וביניך שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עובריה כו'".

ב) בחוקותי כז, מב: "וזכרתי את בריתי יעקב - בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערכון שיבוא ויבשר גאולת בניו".

* * *

בנוגע להמכואר בשיחה הנ"ל בסופו ע"ד מה שהביהמ"ק נקרא בית "מכון לשבתך", והרמז בזה במ"ש הרמב"ם "מוכן להיות מקריבים בו קרבנות" - יש להעיר מחגיגה יב, ב, בשם הח"מ הלשון "מכון" בכ"מ בתורה. וגם שביהמ"ק נקרא כו, כמ"ש (מ"א ח), "כנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים".

וכן להעיר מפירוש רש"י עה"פ (בשלח טו, יז) "מכון לשבתך" - "מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה כו". ובמפרשי רש"י שם (שע"ח) שד"ק רש"י הוא מדכתיב "מכון" ולא "מקום", והיינו ש"מכון" פירושו "מכוון" (כנגד כסא של מעלה).

* * *

בשיחת ט"ו כאב ש.ז. בסופו, וכן במאמר ד"ה ראה אנכי (דש"פ ראה ש.ז.) נזכר הענין שהנשמה נמשכת משם הוי' שכן איתא באגה"ת ובשער היחוד והאמונה.

באגה"ת מפורש כן בפ"ד (וראה גם תניא ספכ"ח). ושמעתי שואלים אלפה נמצא זה בשעיהוה"א.

ולהעיר משעיהוה"א פ"ו (פ, סע"ב ואילך): "וז"ש אהללה ה' בחיי אזמרה לאלקי בעודי, שהחיים נמשכים משם הוי' והעוד שהוא הגוף הטפל משם אלקים".

ובמפתח ענינים לתניא (לכ"ק אדמו"ר שליט"א) ערך נפש, נשמה צויין לפרק זה בשעיהוה"א: "בו [= ח"ב (דתניא) פ"ו] [= נפש, נשמה?] גוף. אהללה גו' בעודי". היינו אף בשעיהוה"א הלשון הוא שהחיים נמשכים משם הוי' - הרי במפתח שם כולל זה בענין ד"נפש, נשמה". כלומר שה"נפש", "נשמה" (שממנה נמשכת החיים) קשורה עם שם הוי'.

הרב נח לערנער
- ברוקלין נ.י. -

ח. בשיחת ש"פ ראה ש.ז. (הנחה בלה"ק סי' ל"א) מביא בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר, ומביא בנוגע לאלול, ומסיים בסוף לפני השאלה וז"ל: "... וזהו מה שהר"ת אני לדודי ודודי לי הוא אלול מספר בינה. וקדים אי"ל לל"ו, שא"ל הוא מל"ת [מלכות תתאה]... נוקבא. ול"ו הוא מ"ע [מלכות עילאה], דכורא".

עכ"ל. דהיינו של"א הוא הדרגא התחתונה (במלכות) משא"כ ל"ו בוא"ו הוא הדרגא העליונה. (במלכות).

ולכאורה צריך להבין איך זה יתאים עם המבואר בלקו"ש חייט, אלול (ב) ע' 162 ואילך, ששם מביא גם ביאור מאאמו"ר שישנם שני בחינות באלול, בחינה של א' ובחינה של ו', ובסעי' ג' מבאר שזה שווה לפירוש הצ"צ, וז"ל: "...און דאס איז די שליכות פון דעם ביאור פון טאטן מיטן פירוש פון צ"צ (אז דער ווארט אלול איז "לא" און "לוי"): אין דער בחינה פון כתר דמלכות, וואו מעשה התחתונים זיינען ניט תופס מקום, איז "בכל צרתם לא צר"; משא"כ אין דער דרגא פון דעת דמלכות - דארט זיינען זיי יע תופס מקום, ס'איז "בכל צרתם לו צר", עכ"ל. דהיינו שמבאר שהבחינה של לא באל"ף הוא הדרגא העליונה במלכות, משא"כ הבחינה של לו בוא"ו הוא הדרגא התחתונה. ועיי"ש בפנים השיחה.

הרב חיים אבני

- ברוקלין נ.י. -

ט. בשיחת ש"פ ראה פירוש כ"ק אדמו"ר שליט"א הטעם דלא בכל החסרות כותב רש"י "חסר" - שזהו רק בענין של חסרון, אבל במקום שזה ענין של מעלה אין כותב רש"י "חסר".

ועדיין צ"ב חילוקי הלשונות בדבר זה, שבולטים לעין מאוד, דמצינו כמה לשונות:

(א) "חסר" לבד או "מלא" לבד (בראשית כ"ה - כ"ד, לח - כז. שמות לה, כז).

(ב) "כתיב" לבד [בתוספת המלה הנידונה] (בראשית א, כא, ו. ב. ח, כא; יח, א. יט, א. כד, לט. שמות לא, יח. דברים ב, לג. ו. ט. ט, יא).

(ג) "חסר כתיב" יחד (בראשית כה, ו. במדבר כב, ה.). [ובזה גופא גם באופן שמקדים "כתיב" ל"חסר": בראשית ט, יב. כג, י.].

(ד) "חסר" ... - תוך צירוף ופירוט מפורש של האות החסרה (בראשית א, כח. כג, טז. שמות ג, טו. ויקרא כג, מ. במדבר ז, יט. טו, כד. דברים א, יג.).

(ה) ואופן אחד שיוצא לגמרי מן הכלל הכולל כל האופנים יחד הוא (בבראשית א, יד): חסר ויו כתיב.

והנה בכללות הביאור הנ"ל נמצא רק הטעם להחילוק בין מקום כתוב "חסר" למקום שאין כתוב "חסר" - ותו לא! וודאי שיש דברים בגו להבין שינויים בולטים אלו.

ולע"ע, קודם העיון העמוק, מצאתי ביאור וטעם רק

לאופן הא' (ולטעם שיוצא מן הכלל): וזהו כאשר ביאורו של רש"י "מתלבש" בתוך הכתובים רק בענין החסרון, והיינו: שאילו הי' חסרה אות אחרת, או - לאידך גיסא - הי' טעם וחסרון אחר בענין זה, ולאז דוקא זה שנקט רש"י - גם הי' מיישב הפסוק.

משא"כ בשאר המקומות כולם (ובפרט היכן שנקט רש"י "כתיב") - הרי שדוקא ביאור זה מתאים יותר "להתלבשות" בכתוב, שכן דורש יפה מדוע דוקא אות זה, מדוע דוקא משמעות של המלה הזו החסרה, ועיין,

ויש למצוא עוד טעמים (כללים) בשאר המקומות כולם, אשר בודאי יעשירו לשון חכמים ובפרט וכו'.

ואף כי עמדי פירושים בזה אך מתוך השקו"ט בזה נדרשת האריכות, ועדיין אכ"מ.

ואבקש לעיין בכ"ז להעיר ולהאיר.

א' התמימים
- תות"ל 770 -

ש ו נ ת

ל. בנוגע אמירת תחנון ביום ח"י אלול (ובשנה זו בנוגע אמירת צדקתך) הנה מידי שנה בשנה יש חילוקי דעות בזה יש שאומרים ויש שלא אומרים, זה בא מכיון שלא כתוב שום דבר בנוגע לזה בספר מנהגים או בלוח של כולל חב"ד ולפלא (שלכה"פ בלוח כולל חב"ד לא מביא שום דבר ע"ז) שהרי מפורש בספר השיחות ה'תש"ג ח"י אלול שיחה א' שלא לאומרו וז"ל: דינסטאג י"ז אלול תרנ"ג נאכען לערנען זאגט מיר דער טאטע: מארגען ביום ד' - בהשכמה זאלסטו גייען אין מקוה און זאלסט ניט זאגען קיין תחנון. עכ"ל.

אבל מה שנשאר בצ"ע האם יכול להביא ראיה מזה שערב ח"י אלול צריך לאומרו או לאו דוקא. והמענינים יבררו את זה*.

ועד"ז בנוגע ג' תמוז יש שאומרים ויש שלא אומרים ומלוח כולל חב"ד אינו ראיה ברורה איך להתנהג, אבל לפענ"ד נראה שלא לאומרו כמו שאין אומרים ביי"ב תמוז ובפרט כפי שהסביר כ"ק אדמו"ר שליט"א בשנים האחרונות המעלה של יום ג' תמוז, וכן הוא בהוספות ללקו"ש ח"ב ע' 1314 ששם מובא

* וכך יש לעיין בגליון ח"י אלול ה'תשמ"א ובגליון ש"פ שמות ה'תשמ"ב.

שבג' תמוז יש בו מכמה צדדים, שמחה יתירה מאשר בימי י"ב י"ג תמוז. ושמעתי שהרה"ח ר' אלי' סימפסאן ע"ה ה"ל' נוהג כל הזמן שלא לאומרו אבל מ"מ אם יש למישהו להעיר ע"ז יש לציין בגליון הבא.

י.ג.
- תות"ל 770 -

ה י ו ם ל י ו ם

יא. כ' שבט: "אאמו"ר כותב באחד ממכתביו: על פי הגהות אש"י נטילת ידים לסעודה ג' פעמים רצופות, "...".

להעיר שבכ' שבט נולד אשר וי"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שעפ"ז יומתק (עוד יותר) מ"ש אש"י.

ב' ניסן: "הילולא של כ"ק אאמו"ר. נסתלק אור ליום א' ב' ניסן שנת תר"ף בראסטאב. ושם מ"כ.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחה"ס תרמ"ג, ומתחיל כתר יתנו לך כו'. מאמר ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין: בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשך".

ויש להעיר ע"פ המבואר (פסחים ה,א) ש"אך ביום הראשון" דחגה"פ (- חודש ניסן) יש בו ג' ענינים שקשורים עם "ראשון" (א) להכרית זרעו של עשו שנק' ראשון. (ב) לבנין ביהמ"ק שנק' ראשון. (ג) ולשמו של משיח, שנק' ראשון.

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ): כ' דחגה"ס (בזכות חגה"ס יזכו לבנין ביהמ"ק). ואז כתר יתנו לך (בביאת משיח צדקנו). ראשית גוים עמלק (להכרית זרעו של עשו), נת' בס' דבר יום ביומו - ע' לא, ב. ועפ"ז יש להעיר גם לג' מצות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ (רמב"ם ה"ל' מלכים): להקים להם מלך (כתר יתנו לך כו'). להכרית זרעו של עמלק (ראשית גוים עמלק וגו') לבנות ביהמ"ק (חגה"ס וכנ"ל).

י"א ניסן: "כיום ההולדת, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון וחשובה ישוב ויתקנם".

להעיר שביום זה הקריב נשיא לבני אש"ר והרי ענינו הוא טובל בשמן רגלו (דברים לג, כד) וראה גמ' הוריות יג, ב: ששמן (זית) משיב לימוד של שבעים שנה. וי"ל (ע"ד הרמז) שעפ"ז יומתק מ"ש "להעלות זכרונותיו".

ט' אלול: "אאמו"ר אמר - ביחס להתבוננות בהעמקת הדעת בענין קשה ההשגה: אם הענין נוגע אזי מבינים ומשיגים

בכי טוב, וראי' מן התורה בדיני נשים וכו' וטענותינן שיכולות לטעון. ומדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים שכולם הם בעלי השכלה מופלגה, והתורה היא תורת אמת, והלא האשה אינה בערך לטעון טענות אלו. אבל האמת הוא, דכאשר הענין נוגע הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכליים עמוקים."

להעיר שביום זה נולד דן (ראב ס' דבר יום ביומו) ולדיעה אחרת נולד נפתלי ויש להעיר ממ"ש בטעם ותוכן שמותיהם: דן - דנני אלק' גו' (בראשית ל, ו) וראה פירש"י: דנני וחייבני וזכני. (והינינו ענין של טענה וכו'). נפתלי נפתולי אלק' נפתלתי גו' (בראשית ל, ח). וראה פירש"י (שם): נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה... שהעולה מכ"ז הוא שהיו כאן טענות וכו'.

י"ח כסלו: "... איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין."

ראה בהתחלת הלוח: אין הש"ץ מתעטף - פתח באל"ף וסיים באל"ף.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ברוקלין נ.י. -

ל ז כ ו ת
הילד חיים שאול שיחי
לאורך ימים שונים טובות
לרגל גזיות השערות "אפשערעניש" שלו
ביום ג', ז' אלול
תהי' שנת גאולת משיח
ולזכות
אחיותיו הינדא, שיינא באשע
וחי' רבקה תחיינה

נדפס ע"י הוריהם
הרה"ת ר' שמואל חוגנו מרת רחל לאה שיחיו
ברוק